

UPUTSTVO

o pravima žrtava
trgovine ljudima i
osoba u riziku od
trgovine ljudima na
međunarodnu zaštitu

GRETA
GRUPA
EKSPERATA ZA
SUZBIJANJE
TRGOVINE
LJUDIMA

GRETA(2020)06

Prevod sufinansiran
od strane Evropske unije

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Izdanje na engleskom jeziku:
Guidance note on the entitlement
of victims of trafficking,
and persons at risk of being trafficked,
to international protection

Ovaj prijevod je pripremljen korištenjem sredstava zajedničkog programa Evropske unije i Vijeća Evrope. Stavovi izraženi u njemu ne odražavaju nužno zvanične stavove Evropske unije.

Reprodukcija odlomaka (do 500 riječi) je odobrena, osim u komercijalne svrhe, sve dok se čuva cjelovitost teksta, odlomak se ne koristi izvan konteksta, ne pruža nepotpune informacije ili ne dovodi na drugi način u obmanu čitaoca u pogledu prirode, opsega ili sadržaja teksta. Izvorni tekst uvijek mora biti priznat na sljedeći način „© Vijeće Evrope, 2021“. Svi ostali zahtjevi koji se tiču reprodukcije/prevoda cijelog ili dijela dokumenta, trebaju se uputiti Direktoratu za komunikacije Vijeća Evrope (F-67075 Strasbourg Cedex ili na e-mail publishing@coe.int).

Sva ostala prepiska koja se odnosi na ovu publikaciju treba biti upućena na adresu Sekretarijata Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, Avenue de l'Europe F-67075 Strasbourg Cedex, France, Tel. +33 (0)3 88 41 20 00 23, E-mail: trafficking@coe.int

Fotografije korica:
Shutterstock and
Brandon Wong / Unsplash

Ova publikacija nije lektorisana u svrhu ispravke tipografskih i gramatičkih grešaka.

© Vijeće Evrope, Septembar 2021.
Sva prava zadržana.
Licencirano Evropskoj uniji pod uvjetima.

Sadržaj

Uvod	5
Međunarodna zaštita u međunarodnom pravu	5
Međunarodna zaštita i Konvencija Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima (Konvencija).....	6
Međunarodna zaštita za žrtve trgovine ljudima, i osobe u riziku od trgovine ljudima	7
Primjena načela međunarodne zaštite u kontekstu trgovine ljudima	11

Uvod

1. GRETA je usvojila ovo uputstvo da bi dalje ojačala obavezu pružanja međunarodne zaštite žrtvama trgovine ljudima. U njemu su dati kriteriji na osnovu kojih žrtve trgovine ljudima, kao i oni u riziku od trgovine ljudima, mogu imati pravo na međunarodnu zaštitu, uključujući komplementarnu zaštitu. Dodatna svrha ovog dokumenta je obezbjeđivanje uputstva za relevantne organe, agencije i organizacije i njihovo postupanje s ljudima kojima se trguje i s onima koji su u riziku od trgovine ljudima, s ciljem da nijedna takva osoba ne bude primorana da se vrati u svoju zemlju ako bi takav povratak predstavljao prijetnju po njen život ili slobodu i ugrozio njena prava, naročito pravo da ne bude podvrgnuta ropstvu, prinudnom radu ili ropskom položaju i pravo da ne bude podvrgnuta mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju.
2. Ljudi koji su bili žrtve ili koji su u riziku da postanu žrtve trgovine ljudima u budućnosti, mogu imati pravo na međunarodnu zaštitu u državi gdje nemaju državljanstvo ili prebivalište. Pravo na međunarodnu zaštitu proističe iz ozbiljnog rizika po život ili osnovna prava bilo koje osobe koja je van države svog državljanstva ili zemlje prethodnog uobičajenog boravišta, ili bilo koje države u kojoj ima prava i obaveze koje su povezane s posjedovanjem državljanstva te države, ukoliko ta osoba bude primorana da se vrati u tu državu.
3. Osoba koja je bila žrtva trgovine ljudima i tako prebačena u drugu zemlju može biti u riziku u svojoj zemlji, ukoliko bude primorana da se tamo vrati. Osim vlastite zemlje, prema Uredbi iz Dablina,¹ moglo bi se utvrditi da ovaj rizik postoji u zemlji gdje je osoba kojom se trguje prvo podnijela zahtjev za azil. Takav rizik mogao bi biti od ponovne trgovine, odmazde trgovaca ljudima (naprimjer ako je ta osoba pobjegla od trgovaca i/ili pomogla vlastima u krivičnom gonjenju trgovaca), nedostatka pomoći i adekvatne njege, ili ostracizma porodice ili zajednice osobe kojom se trgovalo, u mjeri da je njena mogućnost da se reintegriše zauvijek kompromitovana.
4. Osoba koja je bila žrtva trgovine ljudima unutar vlastite zemlje također može imati pravo na međunarodnu zaštitu, ukoliko je pobjegla iz svoje situacije eksploatacije u drugu zemlju, na osnovu toga što bi njen život ili osnovna prava bili u riziku ako bi bila primorana da se vrati u svoju zemlju porijekla. U tim situacijama, progon, nasilje u prošlosti i eksploatacija koju je osoba pretrpjela u prošlosti relevantni su za procjenu budućeg rizika.

Međunarodna zaštita u međunarodnom pravu

5. Međunarodno pravo priznaje da, u određenim situacijama, žrtve trgovine ljudima, ili osobe u riziku od trgovine ljudima, mogu imati pravo na izbjeglički status.² Izbjeglica se definiše kao svako lice koje se: *... bojeći se opravdano da će biti progonjeno zbog svoje rase, svoje vere, nacionalnosti, svoje pripadnosti nekoj socijalnoj grupi ili svojih političkih mišljenja, nađe izvan zemlje čije državljanstvo ima i koje ne želi ili, zbog tog straha, neće da traži zaštitu te zemlje; ili koje, ako nema državljanstva, a nalazi se izvan zemlje u kojoj je imalo svoje stalno mjesto boravka, usljed takvih događaja ne može ili, zbog straha, ne želi da se u nju vrati.*³

¹ Uredba (EU) br. 604/2013 Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2013. o utvrđivanju kriterija i mehanizama za određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu koji je u jednoj od država članica podnio državljanin treće zemlje ili lice bez državljanstva (Uredba Dablin III).

² UNHCR, Smjernice o međunarodnoj zaštiti: Primjena člana 1A(2) Konvencije iz 1951. godine i/ili Protokola iz 1967. u vezi sa statusom izbjeglice na žrtve trgovine ljudima i lica izložena riziku od takve trgovine, 7. april 2006, HCR/GIP/06/07; AZ (žena žrtve trgovine ljudima) Tajland CG [Uputstvo za zemlju] [2010] UKUT 118 (IAC), posebno stavovi 140-142; AM i BM (žene žrtve trgovine ljudima) Albanija CG [2010] UKUT 80 (IAC), stav 219.

³ Konvencija o statusu izbjeglica (1951), 189 UNTS 150, član 1A(2), kako je izmijenjena Protokolom o statusu izbjeglica (1967), 606 UNTS 267, član 1, stav 2.

6. *Non-refoulement* je centralno načelo izbjegličkog prava, a ugrađeno je i u različite ugovore o ljudskim pravima. Obaveza poštovanja ovog načela sadržana je u članu 33, stav 1 Konvencije o statusu izbjeglica (1951), koji predviđa:

Nijedna država ugovornica neće protjerati ili vratiti silom („refoules“), na ma koji način, izbjeglicu na granice teritorije gdje bi njen život ili sloboda bili ugroženi zbog rase, vjere, državljanstva, pripadnosti nekoj socijalnoj grupi ili njenih političkih mišljenja.⁴

7. Iako član 33, stav 2 dozvoljava protjerivanje i vraćanje (*refoulement*) izbjeglica u ograničenim okolnostima, međunarodno pravo ljudskih prava obuhvata apsolutnu zabranu protjerivanja i vraćanja silom. Već dugo se priznaje da se ovo načelo odnosi i na pružanje zaštite osobama koje se, iako ne ispunjavaju osnove iz definicije izbjeglice iz Konvencije, ipak mogu suočiti s posebnim rizicima u svojim zemljama državljanstva, naročito kad postoji rizik da će biti izložene postupanju kojim bi se kršila zabrana mučenja i nečovječnog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.⁵

8. U takvim situacijama zaštita koju država nudi može biti komplementarna ili supsidijarna. Iako se supsidijarna odnosi na međunarodnu zaštitu (osim statusa izbjeglice), koja se pruža prema zakonu Evropske unije, „komplementarna zaštita se odnosi na druge oblike zaštite, stvorene nacionalnim zakonom, različite od statusa izbjeglice i od statusa supsidijarne zaštite, koji se daje licima čije vraćanje je nemoguće ili nepoželjno.“⁶

Međunarodna zaštita i Konvencija Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima⁷ (Konvencija)

9. Ciljevi Konvencije su sprečavanje i suzbijanje trgovine ljudima, zaštita ljudskih prava žrtava trgovine ljudima, kao i obezbjeđivanje efikasne istrage i krivičnog gonjenja i promovisanje međunarodne saradnje u borbi protiv trgovine ljudima.⁸

10. Konkretnije, Konvencija propisuje osnove na kojima osoba kojom se trguje, ili osoba kojom se možda trgovalo, ne smije biti udaljena s teritorije države. Član 10, stav 2 predviđa, u jednom dijelu, sljedeće: „Svaka strana ugovornica će osigurati, u slučaju da nadležni organi imaju opravdane razloge da vjeruju da je neko lice bilo žrtva trgovine ljudima, da se to lice ne udalji s njene teritorije sve dok nadležni organi ne okončaju postupak identifikacije žrtava ... (trgovine ljudima).“ Osim toga, član 13. predviđa da tokom perioda za oporavak i razmišljanje koji je dat tom licu „nije moguće izvršenje nijednog naloga za protjerivanje“ lica u odnosu na koje postoje opravdani razlozi za vjerovanje da se radi o žrtvi trgovine ljudima.

11. Kada država vraća osobu kojom se trguje u neku drugu zemlju, „takav povratak treba se obaviti uz dužno poštovanje prava, bezbjednosti i dostojanstva tog lica, kao i statusa eventualnih pravnih postupaka koji se odnose na činjenicu da je to lice žrtva i, po mogućnosti, taj povratak treba biti dobrovoljan.“⁹ Izvještaj sa objašnjenjima o Konvenciji (u daljem tekstu: Eksplanatorni izvještaj) potvrđuje

⁴ Konvencija o statusu izbjeglica, 189 UNTS 150. Obaveza zabrane protjerivanja i vraćanja (*non-refoulement*) postala je norma običajnog međunarodnog prava, vidi UNHCR, *Bilješka UNHCR-a o načelu non-refoulement*, novembar 1997.

⁵ Član 3. Konvencije UN-a protiv mučenja, član 7. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i član 3. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Vidi dodatno *Saadi protiv Italije*, predstavka br. 37201/06, 28. februar 2008; Agencija za osnovna prava Evropske unije i Vijeće Evrope, *Priručnik o evropskom pravu u oblasti azila, granica i imigracije* (2015), 64-67. vidi također UNHCR, *Savjetodavno mišljenje o ekstrateritorijalnoj primjeni obaveze zabrane protjerivanja i vraćanja prema Konvenciji o statusu izbjeglica i njenom Protokolu iz 1967, stav 17, 26. januar 2007*; UNHCR, *Bilješka UNHCR-a o načelu non-refoulement* i UNHCR, *Mehanizmi zaštite izvan Konvencije iz 1951.* („Komplementarna zaštita“), juni 2005.

⁶ Evropsko vijeće za izbjeglice i prognanike, *Komplementarna zaštita u Evropi* (2009), str. 4

⁷ Konvencija Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima 2005, CETS No. 197.

⁸ Član 1. Konvencija Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima.

⁹ Član 16(2) Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima.

da povratak nije uvijek bez rizika po osobu kojom se trgovalo.¹⁰ Shodno tome, „dužno poštovanje prava, bezbjednost i dostojanstvo“ osobe o kojoj je riječ obuhvata „pravo da ne bude podvrgnuta nehumanom i ponižavajućem postupanju, pravo na zaštitu privatnog i porodičnog života i zaštitu njenog dostojanstva.“

12. U Eksplanatornom izvještaju posebno se upućuje na sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava u vezi s članom 3. Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP).¹¹ U njoj se napominje da, kada postoji rizik od povrede člana 3, može postojati obaveza da se osoba protiv svoje volje ne vrati u njenu zemlju porijekla; osim toga, da bi država također imala odgovornost kada rizik „ne prijete neposredno ili posredno od javnih vlasti zemlje odredišta“.¹²

13. Konačno, i posebno u vezi s mogućim obavezama međunarodne zaštite, član 40, stav 4 predviđa: *Ništa iz ove konvencije neće uticati na prava, obaveze i odgovornosti država i pojedinaca prema međunarodnom pravu, uključujući međunarodno humanitarno pravo i međunarodno pravo koje se odnosi na ljudska prava, a posebno, tamo gdje je to moguće, na Konvenciju iz 1951. i Protokol iz 1967. godine, koji se odnose na položaj izbjeglica i princip zabrane protjerivanja ili vraćanja koji je u njima sadržan.*

14. Eksplanatorni izvještaj u vezi s ovom odredbom napominje: *Činjenica da je neko žrtva trgovine ljudskim bićima ne može isključiti pravo na traženje i dobijanje azila i članice će se pobrinuti da žrtve trgovine ljudima imaju odgovarajući pristup pravičnim i efikasnim postupcima traženja azila. Članice će također preduzeti sve potrebne korake da obezbijede puno poštovanje principa zabrane protjerivanja ili vraćanja (non-refoulement).*¹³

15. Konvencija prepoznaje da ljudi kojima je trgovano mogu imati potrebe za međunarodnom zaštitom, i zahtijeva od članica da propisno procijene te potrebe za zaštitom. Suština međunarodne zaštite je da obezbijedi mjeru zaštite od potencijalne buduće opasnosti. Shodno tome, dužnost međunarodne zaštite važi ne samo za žrtve trgovine ljudima, već i za one koji su u riziku od trgovine ljudima, ukoliko se vrate u svoju zemlju porijekla. Svako udaljšavanje osobe na teritoriju gdje je u riziku od trgovine ljudima predstavljaće povredu načela *non-refoulement*.

Međunarodna zaštita za žrtve trgovine ljudima, i osobe u riziku od trgovine ljudima

16. U kontekstu trgovine ljudima, kako bi ispunila uslov za definiciju izbjeglice, osoba kojom se trguje mora biti izvan svoje zemlje državljanstva. Postoje različite okolnosti u kojima se to može dogoditi. Žrtve trgovine ljudima možda su prebačene u mjesto izvan svoje zemlje državljanstva, možda su pobjegle od trgovaca ljudima i možda traže zaštitu u zemlji u kojoj se sada nalaze. Možda su bile predmet trgovine pošto su napustile svoju zemlju državljanstva i uputile se u neku drugu, možda su pobjegle iz te zemlje i možda traže zaštitu u onoj u kojoj su sada. Alternativno, možda su bile predmet trgovine unutar svoje zemlje, uspjele da uteknu i pobjegnu u drugu zemlju u nastojanju da izbjegnu prijetnje povezane s trgovinom. Još jedan primjer bio bi da neka osoba možda nije bila predmet trgovine, ali strahuje da će postati i pobjegla je u inostranstvo.¹⁴ U svakom pojedinačnom slučaju, mora postojati osnovani strah od progona, po jednom od propisanih osnova u Konvenciji iz 1951, ako se vrati u svoju zemlju državljanstva.

¹⁰ Konvencija Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima 2005, *Eksplanatorni izvještaj*, stav 202.

¹¹ Član 3. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda 1950, CETS br. 5. član 3. predviđa: „Niko ne smije biti podvrgnut mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.“

¹² Konvencija Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima 2005, *Eksplanatorni izvještaj*, stav 203.

¹³ Konvencija Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima 2005, *Eksplanatorni izvještaj*, stav 377.

¹⁴ UNHCR, Smjernice o međunarodnoj zaštiti: Primjena člana 1A(2) Konvencije iz 1951. godine i/ili Protokola iz 1967. godine o statusu izbjeglica na žrtve trgovine ljudima i lica u riziku od trgovine ljudima, 7. april 2006, HCR/GIP/06/07, stav 13.

Stoga ta osoba ili ne može ili ne želi tražiti zaštitu u zemlji državljanstva, što može obuhvatati naprimjer nepostojanje specijalizovane pomoći u toj zemlji.

17. Ljudima se generalno ne trguje zbog njihove vjeroispovijesti, državljanstva, rase ili političkog mišljenja.¹⁵ Kako se prepoznaje u Smjernicama UNHCR-a, žrtve trgovine ljudima vjerovatno se ciljaju prije svega zbog njihove percipirane ili potencijalne komercijalne vrijednosti za trgovce ljudima, prije nego zbog progona po nekom osnovu iz Konvencije o izbjeglicama. Ovaj primarni ekonomski motiv, međutim, ne isključuje mogućnost da je odabir i ciljanje žrtava trgovine ljudima povezan s nekim osnovom iz Konvencije o izbjeglicama. Tako pripadnici određene etničke grupe ili manjine u nekoj zemlji mogu biti posebno ugroženi trgovinom ljudima i/ili manje djelotvorno zaštićeni u zemlji državljanstva.¹⁶

18. Kako je primijetila Međuagencijska koordinaciona grupa za borbu protiv trgovine ljudima (ICAT): *[...] progon od kojeg strahuje pojedinac ili grupa može obuhvatati, naprimjer, eksploataciju po osnovu nečije etničke pripadnosti ili pripadnosti manjinskoj grupi ili odmazdu i/ili ponovnu trgovinu trgovaca ljudima u njihovoj zemlji porijekla. On također može biti rezultat teškog ostracizma, diskriminacije ili kažnjavanja državnih vlasti ili članova zajednice zbog toga što su bili žrtve trgovine ljudima – bilo u domovini ili u inostranstvu. Ovaj rizik je naročito relevantan kod osoba kojima je trgovano radi seksualne eksploatacije.*¹⁷

19. Moguće je da neki ljudi koji su bili žrtve trgovine ljudima mogu „pripadati određenoj društvenoj grupi“ i da se zbog toga plaše progona.¹⁸ Članovi grupe moraju „imati neku zajedničku karakteristiku, pored izloženosti riziku od trgovine ljudima, ili ih društvo mora percipirati kao grupu. Zajednička karakteristika često će biti nešto što je urođeno, nepromjenjivo ili je na neki drugi način od fundamentalnog značaja za identitet, svijest ili korištenje ljudskih prava.“¹⁹

20. Žene mogu same po sebi, zbog toga što se s njima postupa drugačije nego s muškarcima ili zbog stereotipizacije rodni uloga, činiti posebnu društvenu grupu u nekim zemljama, ili dijelovima zemalja, koja bi mogla biti izložena trgovini ljudima u budućnosti.²⁰ Osim toga, smatra se da:

*... žene koje su bile žrtve seksualnog nasilja u prošlosti povezane su nepromjenjivom karakteristikom koja je nezavisna u odnosu na njihovo sadašnje zlostavljanje i koja predstavlja njegov uzrok. One sigurno mogu činiti posebnu društvenu grupu.*²¹

¹⁵ Međutim, izuzetak od ovoga mogle bi biti Jazidkinje kojima su trgovali pripadnici grupe Islamske države radi seksualne eksploatacije: Nezavisna međunarodna istražna komisija o Sirojskoj Arapskoj Republici, „Došli su da uništavaju“: Zločini ISIL-a protiv Jazida, 15. juni 2016, A/HRC/32/CRP.2, stavovi 42-80. Vidi kao dodatni primjer u kontekstu porobljavanja kao zločina protiv čovječnosti protiv muslimanki, *Tužila protiv Kunarca i drugih*, Predmet br. IT-96-23-T & IT-96-23/1-T (ICTY, II pretresno vijeće, 2001, st. 541 et seq.).

¹⁶ UNHCR, Smjernice o međunarodnoj zaštiti: Primjena člana 1A(2) Konvencije iz 1951. godine i/ili Protokola iz 1967. godine o statusu izbjeglica na žrtve trgovine ljudima i lica u riziku od trgovine ljudima, 7. april 2006, HCR/GIP/06/07, stavovi 29-40. Jedan od primjera ovoga su članovi romskih zajednica, koji su posebno izloženi trgovini ljudima zbog strukturnih oblika etničke i rodne diskriminacije, siromaštva i društvene isključenosti, koja za posljedicu ima nizak nivo obrazovanja, visok nivo nezaposlenosti, nasilje u porodici i teške uslove života. O ovome vidi Evropski centar za prava Roma i People in Need, „Kraj ćutanja: Trgovina ljudima u romskim zajednicama“, [Breaking the Silence: Trafficking in Romani Communities], Budimpešta, mart 2011, str. 12.

¹⁷ ICAT Prikaz br. 3, Trgovina ljudima, status izbjeglice (09/2017).

¹⁸ UNHCR, Smjernice o međunarodnoj zaštiti: Primjena člana 1A(2) Konvencije iz 1951. godine i/ili Protokola iz 1967. godine o statusu izbjeglica na žrtve trgovine ljudima i lica u riziku od trgovine ljudima, 7. april 2006, HCR/GIP/06/07, stavovi 37-39. Osnov koji se odnosi na „određenu društvenu grupu“ često je ukršten sa diskriminacijom po osnovu „rase“ ili etničke pripadnosti; o ovome vidi izvještaj sa konferencije „Veza između trgovine ljudima i azila“ (23-24. juni 2015), čiji su suorganizatori bili Bugarska nacionalna komisija za borbu protiv trgovine ljudima, Vijeće Evrope i UNHCR, Aneks I, <https://rm.coe.int/international-conference-sofia-2015/1680710a17> (20. novembar 2019).

¹⁹ UNHCR, Smjernice o međunarodnoj zaštiti: Primjena člana 1A(2) Konvencije iz 1951. godine i/ili Protokola iz 1967. godine o statusu izbjeglica na žrtve trgovine ljudima i lica u riziku od trgovine ljudima, 7. april 2006, HCR/GIP/06/07, stav 37; UNHCR, Smjernice o međunarodnoj zaštiti: Pripadnost određenoj društvenoj grupi u kontekstu člana 1A(2) Konvencije o statusu izbjeglica iz 1951. godine i Protokola iz 1967, HCR/GIP/02/02, 7 May 2002, stav 11.

²⁰ UNHCR, Smjernice o međunarodnoj zaštiti: Primjena člana 1A(2) Konvencije iz 1951. godine i/ili Protokola iz 1967. godine o statusu izbjeglica na žrtve trgovine ljudima i lica u riziku od trgovine ljudima, 7. april 2006, HCR/GIP/06/07, stav 38. Vidi, naprimjer, R protiv Imigracionog apelacionog suda i još jednog lica, ex parte Shah (Intervencija Visokog komesara Ujedinjenih nacija za izbjeglice), Islam i drugi protiv Državnog sekretara za unutrašnje poslove (Intervencija Visokog komesara Ujedinjenih nacija za izbjeglice), (1999) 2 All ER 545.

²¹ Hodža i još jedno lice protiv Državnog sekretara za unutrašnje poslove, [2005] UKHL 19, stav 37.

21. Takva grupa mogla bi obuhvatiti osobe koje su bile žrtve trgovine ljudima radi seksualne eksploatacije i koje strahuju od dodatnog rizika u budućnosti ako se vrate u svoju zemlju državljanstva. Osim toga, žene koje su bile žrtve trgovine ljudima u prošlosti mogle bi se, u određenim društvima, smatrati posebnom društvenom grupom: one bi imale poseban identitet zato što se vjerovatno percipiraju kao drugačije od društva koje ih okružuje.²²

22. Od značaja je i uzimanje u obzir seksualne orijentacije i rodnog identiteta kod identifikacije žrtava trgovine ljudima, obezbjeđivanje pristupa azilu i zaštite od protjerivanja ili vraćanja. Lezbejke, gej, biseksualne, transrodne i interseksualne (LGBTI) osobe trpe diskriminaciju, teške povrede ljudskih prava i druge oblike progona zbog svoje stvarne ili percipirane seksualne orijentacije, odnosno rodnog identiteta. Takve povrede mogu obuhvatiti trgovinu ljudima i mogu dovesti do podnošenja zahtjeva za azil.²³ Sve više država priznaje princip da „ljudi koji bježe od progona po osnovu njihove seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta mogu ispunjavati uslove za priznavanje izbjegličkog statusa“.²⁴

23. „Pripadnost određenoj društvenoj grupi“ može se odnositi i na osobe s invaliditetom (fizičkim ili intelektualnim), koje su ponekad meta trgovaca ljudima, naročito radi eksploatacije za prosjačenje. Dodatni primjeri za faktore koji mogu odrediti „određenu društvenu grupu“ su, naprimjer, godine života ili zdravstveno stanje.²⁵

24. Trgovina ljudima formulisana kao rodno zasnovano nasilje može biti priznata kao oblik progona. Smjernice UNHCR-a o rodno zasnovanom progonu prepoznaju da bi, u pojedinačnim slučajevima, ukoliko je lice bilo žrtva trgovine ljudima radi prisilne prostitucije ili seksualnog izrabljivanja, to moglo biti osnov za zahtjev za izbjeglički status ukoliko država nije sposobna ili nije spremna da mu pruži zaštitu protiv takve povrede ili prijetnje povredom.²⁶ Kada država ne preduzme djelotvorne mjere za sprečavanje i krivično gonjenje trgovine ljudima, kao što su one navedene u Konvenciji, to također pokazuje da ona nije sposobna ili nije spremna da mu pruži zaštitu od takve prijetnje ili povrede.

25. Pored toga, u Smjernicama UNHCR-a o oružanim sukobima i nasilju trgovina ljudima prepoznaje se kao oblik seksualnog i rodno zasnovanog nasilja i kao uobičajeni oblik progona u mnogim situacijama oružanog sukoba i nasilja:

Seksualno i rodno zasnovano nasilje može se koristiti kao nezakonita i kriminalna taktika, strategija ili politika u toku situacija oružanog sukoba i nasilja, s ciljem da se protivnik nadvlada i oslabi, direktno ili indirektno, viktimizacijom žena i djevojaka i/ili muškaraca i dječaka.²⁷

26. Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija),²⁸ koja se u svojoj preambuli poziva na Konvenciju o borbi protiv trgovine ljudima, definiše nasilje nad ženama tako da bi ono javno moglo obuhvatiti trgovinu ženama:

Nasilje nad ženama označava kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije nad ženama i predstavlja sva

²² AM i BM (žene žrtve trgovine ljudima) Albanija CG [2010] UKUT 80 (IAC), stavovi 160-166. Vidi također SB Moldavija protiv Državnog sekretara za unutrašnje poslove CG [2008] UKAIT 00002, gdje je sud utvrdio da „bivše žrtve trgovine ljudima radi seksualne eksploatacije“ iz Moldavije čine određenu društvenu grupu. Vidi i Commission Permanente de Recours des Refugies Xc/C.G.R.A, no. 03-0582/F1611/cd (Belgija, 2004). Vidi, o realnom riziku od trgovine ljudima po povratku zasnovanom na detaljnoj procjeni, HD (žene žrtve trgovine ljudima), Nigerija CG [2016] UKUT 00454 (IAC).

²³ Ministarstvo vanjskih poslova SAD-a, Kancelarija za praćenje i borbu protiv trgovine ljudima, *Ugroženost LGBT osoba trgovinom ljudima* (2014).

²⁴ UNHCR, Smjernice o međunarodnoj zaštiti br. 9: zahtjevi za priznavanje izbjegličkog statusa zasnovani na seksualnoj orijentaciji i/ili rodnom identitetu u kontekstu člana 1A(2) Konvencije o statusu izbjeglica iz 1951. godine i/ili Protokola iz 1967. godine, stav 1.

²⁵ O ovome vidi UNHCR, UNHCR Komentari Direktive EK i Vijeća 2004/83/EC od 29. aprila 2004. godine o minimalnim uslovima i položaju državljanina trećih država ili lica bez državljanstva za sticanje statusa izbjeglice, odnosno statusa lica kojima je potrebna međunarodna zaštita, i sadržaj garantovane zaštite (OJ L 304/12 od 30.9.2004.), p 23, <https://www.refworld.org/docid/4200d8354.html>

²⁶ Smjernice o međunarodnoj zaštiti: Rodno zasnovani progon u kontekstu člana 1A(2) Konvencije o statusu izbjeglica iz 1951. godine i/ili pratećeg Protokola iz 1967. godine, HCR/GIP/0201, 7. maj 2002, stav 18.

²⁷ Smjernice o međunarodnoj zaštiti: Zahtjevi za priznavanje izbjegličkog statusa koji se odnose na situacije oružanih sukoba i nasilja u kontekstu člana 1A(2) Konvencije o statusu izbjeglica iz 1951. godine i/ili pratećeg Protokola iz 1967. godine i regionalnih definicija izbjeglice, HCR/GIP/16/12, 2. decembar 2016, stav 26.

²⁸ Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, 2011, CETS No. 210.

*djela rodno zasnovanog nasilja koja dovode do ili mogu dovesti do: fizičke, seksualne, psihičke, odnosno finansijske povrede ili patnje za žene, obuhvatajući i prijetnje takvim djelima, prinudu ili proizvoljno lišavanje slobode, bilo u javnosti bilo u privatnom životu.*²⁹

27. Istanbulska konvencija eksplicitno priznaje rodno zasnovane zahtjeve za azil, zahtijevajući od strana „da preduzmu neophodne zakonodavne ili druge mjere i obezbijede da rodno zasnovano nasilje nad ženama bude prepoznato kao oblik proganjanja u okviru značenja člana 1, A (2) Konvencije o statusu izbjeglica iz 1951. godine, a kao vid ozbiljnog ugrožavanja, koje zahtijeva komplementarnu, odnosno supsidijarnu zaštitu.”³⁰ Žene su također izložene većem riziku od druge eksploatacije koja može predstavljati rodno zasnovano nasilje, naprimjer kod ropskog položaja u domaćinstvu.

28. Muškarci i dječaci također mogu biti žrtve trgovine ljudima radi seksualne eksploatacije. Prepoznavanje rodne dimenzije trgovine ljudima zahtijeva da se obrati pažnja na konkretne rizike od trgovine ljudima radi seksualne eksploatacije s kojima se suočavaju muškarci i dječaci, uključujući sukobe.

29. Iako se trgovina ljudima radi seksualne eksploatacije češće priznaje kao osnov za zahtjev za azil, suštinski je važno da se prepozna da definicija trgovine ljudima važi i za druge oblike eksploatacije, koji također mogu biti osnov za zahtjev za azil. Kako je pokazano u predmetu Chowdury i drugi protiv Grčke, radna eksploatacija jedan je od oblika eksploatacije koji je obuhvaćen definicijom trgovine ljudima.³¹ Rizik od izloženosti trgovini ljudima radi radne eksploatacije može također biti osnov za zahtjeve za azil.³² Faktori za procjenu rizika da će neko ponovo biti žrtva trgovine ljudima bili su, naprimjer, da interno preseljenje ne bi bilo moguće, kao i da je ta osoba u dužničkom ropstvu.³³

30. Krivično djelo trgovine ljudima generalno vrše fizička lica, osim ako državni zvaničnici ne budu umiješani, naprimjer kroz korupciju ili pomaganje trgovine ljudima. Ispunjenost uslova za azil može prosteći i iz prijetnje nedržavnih aktera, kao što su trgovci ljudima, gdje država nije sposobna ili nije spremna da pruži djelotvornu zaštitu od takvog rizika.³⁴

31. Trgovina ljudima može aktivirati obavezu države o zabrani protjerivanja i vraćanja (*non-refoulement*), što može dovesti do zahtjeva da se pruži komplementarna ili supsidijarna zaštita. Mogućnost da ponovo postane žrtva trgovine ljudima, bude ostracizovana u svojoj zemlji državljanstva, ili da bude predmet osvete trgovaca ljudima ili njihovih saradnika zbog nepostojanja dostupne specijalizovane pomoći i zaštite, mogla bi predstavljati stvarni rizik od teške povrede ljudskih prava žrtve trgovine ljudima ukoliko ona bude vraćena.³⁵ Stavovi koji slijede ilustruju ovu opasnost. Stoga, iako ne ispunjavaju uslove za izbjeglički status ili bilo koji drugi status formalne zaštite, u svjetlu načela *non-refoulement*, država ne može vratiti osobe koje su bile žrtve trgovine ljudima ili osobe koje su u riziku od trgovine ljudima u njihove zemlje državljanstva.

²⁹ Član 3 (a).

³⁰ Član 60, stav 1. Vidi dodatno Louise Hooper, Rodno zasnovani zahtjevi za azil i non-refoulement: članovi 60 i 61 Istanbulske konvencije [Gender-Based Asylum Claims and Non-refoulement: Articles 60 and 61 of Istanbul Convention] (Vijeće Evrope, 2019).

³¹ *Chowdury i drugi protiv Grčke*, ESLJP, Predstavka br. 21884/15, 30. mart 2017, stavovi 85-86.

³² Vijetnamac koji je bio žrtva trgovine ljudima u UK bio je eksploatisan za proizvodnju kanabisa i dobio je azil zbog straha da će ponovo biti žrtva trgovine ljudima po povratku u Vijetnam. Relevantni faktori za procjenu su, naprimjer, nepostojanje podrške porodice, neobrazovanost i neizmireni dug. *SSHĐ protiv TAN-a* [2017] UKUT PA/04075/2017.

³³ U kontekstu muškarca iz Kine koji je bio žrtva trgovine ljudima, vidi *JFK i Državni sekretar Ministarstva unutrašnjih poslova* [2018] UKUT PA/06854/2016.

³⁴ UNHCR, Smjernice o međunarodnoj zaštiti: Primjena člana 1A(2) Konvencije iz 1951. godine i/ili Protokola iz 1967. godine o statusu izbjeglica na žrtve trgovine ljudima i lica u riziku od trgovine ljudima, 7. april 2006, HCR/GIP/06/07, stav 21-24. Vidi također UNHCR, Smjernice o međunarodnoj zaštiti: Primjena člana 1A(2) Konvencije iz 1951. godine i/ili Protokola iz 1967. godine o statusu izbjeglica na žrtve trgovine ljudima i lica u riziku od trgovine ljudima, 7. april 2006, stav 21-24. i 30.

³⁵ UNHCR, Smjernice o međunarodnoj zaštiti: Primjena člana 1A(2) Konvencije iz 1951. godine i/ili Protokola iz 1967. godine o statusu izbjeglica na žrtve trgovine ljudima i lica u riziku od trgovine ljudima, 7. april 2006, stav 17.

32. Rizik da će neko ponovo postati žrtva trgovine ljudima bi sam po sebi aktivirao obavezu države da pruži zaštitu od mogućnosti da ta osoba bude podvrgnuta ropstvu, ropskom položaju ili prinudnom radu. Udaljavanje neke osobe na teritoriju gdje je u riziku da postane ili ponovo postane žrtva trgovine ljudima izložilo bi je riziku da bude podvrgnuta povredi člana 4. Evropske konvencije o ljudskim pravima:

1. Niko se ne smije držati u ropstvu ili ropskom položaju.
2. Ni od koga se ne može zahtijevati da obavlja prinudni ili obavezni rad.³⁶

33. Trgovina ljudima često podrazumijeva da se žrtva podvrgava značajnom fizičkom, seksualnom, odnosno psihološkom nasilju. To nasilje je u nekim slučajevima toliko teško da bi moglo predstavljati nečovječno ili ponižavajuće postupanje, ili mučenje.³⁷ Prisilno udaljavanje neke osobe na teritoriju gdje je u riziku da postane ili ponovo postane žrtva trgovine ljudima stoga bi moglo predstavljati povredu člana 3. Evropske konvencije o ljudskim pravima: „Niko ne smije biti podvrgnut mučenju, ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.”³⁸

Primjena načela međunarodne zaštite u kontekstu trgovine ljudima

Nekažnjavanje

34. Konvencija o statusu izbjeglica uzima u obzir da okolnosti mogu ponekad natjerati pojedince na djela u vezi s pristupom i prisustvom na teritoriji države kojima se krše nacionalni zakoni i zahtijeva da države ne kažnjavaju one koji učine takva djela. Član 31(1) predviđa sljedeće:

Države ugovornice neće primjenjivati kaznene sankcije, zbog njihovog bespravnog ulaska ili boravka, na izbjeglice koje, dolazeći direktno sa teritorije gdje su njihov život ili sloboda bili u opasnosti u smislu predviđenom članom 1, ulaze ili se nalaze na teritoriji bez ovlaštenja, pod uslovom da se odmah prijave vlastima i izlože razloge, priznate kao valjane, njihovog bespravnog ulaska ili prisustva.

35. Konvencija prati i proširuje ovaj princip. Osobe koje su žrtve trgovine ljudima možda su bile prisiljene da uđu u zemlju protivno propisima, ili da vrše nezakonita djela kao posljedicu toga što su žrtve trgovine ljudima, ili što su eksploatisani. Takva djela mogu biti otkrivena tek kad osoba kojom se trguje podnese zahtjev za međunarodna zaštitu.³⁹ U toj situaciji, države trebaju postupiti u skladu sa svojom obavezom iz člana 26. Konvencije:

Svaka strana će, u skladu sa osnovnim principima svog pravnog sistema, predvidjeti mogućnost da se kazne ne izriču žrtvama za njihovo učešće u nezakonitim aktivnostima, u onoj mjeri u kojoj su one bile prisiljene na to.

36. Članom 26. priznaje se da osoba kojom se trguje ne postupa po vlastitoj volji i da njena prividna odgovornost za nezakonite aktivnosti treba da se procijeni u svjetlu svih okolnosti, uključujući i stepen prisile koju nad njom vrše trgovci ljudima.⁴⁰

³⁶ U predmetu *Rantsev protiv Kipra i Rusije*, ESLJP, predstavka br. 25965/04, 7. januar 2010, stav 282, Sud je jasno rekao da trgovina ljudima spada u djelokrug člana 4, iako nije posebno navedena u toj odredbi.

³⁷ Vidi također, Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju, Kancelarija specijalnog predstavnika i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima, *Trgovina ljudima koja predstavlja mučenje i druge oblike zlostavljanja [Trafficking in Human Beings Amounting to Torture and Other Forms of Ill-Treatment]* (2013).

³⁸ U predmetu *Ahmed protiv Austrije* ESLJP navodi da bi bilo neophodno da fizičko lice demonstrira da postoje „osnovani razlozi [...] da se vjeruje da bi lice o kojem je riječ, ako bude protjerano, bilo suočeno sa stvarnim rizikom da bude podvrgnuto postupanju koje je u suprotnosti sa čl. 3 [EKLJP] u zemlji prijema”, vidi *Ahmed protiv Austrije*, ESLJP, predstavka br. 25964/94, (17. decembar 1996), stav 39.

³⁹ Kako se navodi u prvom izvještaju GRETA-e o Belgiji, trgovci ljudima mogu prisiliti neke žrtve da podnesu lažne zahtjeve za azil: GRETA, Izvještaj o primjeni Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima od strane Belgije, GRETA(2013)14, 25. septembar 2013, stav 133.

⁴⁰ Vidi također, Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju, Kancelarija specijalnog predstavnika i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima, *Politika i pravne preporuke za djelotvorno provođenje odredbe o nekažnjavanju žrtava trgovine ljudima* (2013).

Pristup azilu za žrtve trgovine ljudima

37. Sve države članice Konvencije trebaju omogućiti podnošenje zahtjeva za azil dok su pretpostavljene žrtve trgovine ljudima u postupku identifikacije. Pristup zasnovan na ljudskim pravima ugrađen u Konvenciju zahtijeva od država članica da uzmu u obzir rizik od progona žrtava trgovine ljudima, kao i da obezbijede da svi strani državljani koji budu identifikovani kao žrtve trgovine ljudima budu informisani o svojim pravima da zatraže međunarodnu zaštitu i da imaju pristup pravičnim i efikasnim postupcima za traženje azila.⁴¹

38. Pristup pravičnim i efikasnim postupcima za traženje azila, pružanje pravnih savjeta i specijalizovane pomoći u ranoj fazi, u skladu sa članom 12. Konvencije, od suštinske je važnosti kako bi se žrtvama trgovine ljudima omogućilo da djelotvorno predstave svoj zahtjev za azil. Treba izbjeći svako povezivanje ocjenjivanja suštine zahtjeva za azil i spremnosti žrtve da da iskaz u postupku protiv trgovaca ljudima. S obzirom na kompleksnu prirodu krivičnog djela trgovine ljudima, i traumatu koju su pretrpjele žrtve ili pretpostavljene žrtve trgovine ljudima, takvi zahtjevi za azil zahtijevaju ispitivanje njihove utemeljenosti u redovnom postupku. Stoga su zahtjevi zasnovani na povredama povezanim sa trgovinom ljudima posebno nepogodni za ubrzani postupak koji može ometati identifikovanje žrtava.⁴²

Identifikovanje žrtava trgovine ljudima među tražiocima azila i među neregularnim migrantima koji se suočavaju s prisilnim udaljavanjem ili protjerivanjem

39. Države imaju pozitivnu obavezu, prema članu 4. Evropske konvencije o ljudskim pravima – da identifikuju pretpostavljene žrtve trgovine ljudima.⁴³ Ta pozitivna obaveza pojavljuje se u kontekstu prijema lica koja traže azil, u rješavanju zahtjeva za azil i u postupcima preseljenja. Neopravdano odlaganje identifikovanja i upućivanja na dobijanje pomoći može povećati rizike od ponovne trgovine i dovesti do povrede prava žrtve na specijalizovanu pomoć i zaštitu.

40. Od država se zahtijeva da obezbijede da sva lica koja su nadležna za rješavanje zahtjeva za azil budu obučena za identifikovanje i upućivanje žrtava trgovine ljudima da dobiju specijalizovanu pomoć. Sve osobe uključene u odlučivanje o azilu, sistem prihvata tražilaca azila i relevantne organizacije za podršku, uključujući advokate i civilno društvo, trebaju djelotvorno saradivati kako bi obezbijedile blagovremeno identifikovanje žrtava i upućivanje na dobijanje pomoći. Identifikovanje žrtava trgovine ljudima među iregularnim migrantima i tražiocima azila također zahtijeva da se poštuju jasne obavezujuće procedure.⁴⁴

Pomoć žrtvama trgovine ljudima

41. Žrtvama trgovine ljudima, koje također traže azil, moraju se obezbijediti specijalizovane mjere podrške kako bi im se pružila pomoć u njihovom fizičkom, psihološkom i socijalnom oporavku. Pomoć mora obuhvatati barem životni standard koji im može obezbijediti egzistenciju, putem mjera kao što su prikladan i siguran smještaj i psihološka i materijalna pomoć (član 12. Konvencije). GRETA je naglasila važnost obezbjeđivanja specijalizovanog smještaja i usluga savjetovanja za žrtve trgovine ljudima.⁴⁵ Stoga, uprkos eventualno različitim nivoima prava na pomoć žrtvama trgovine ljudima i azilantima, strane ugovornice moraju obezbijediti da specijalizovane mjere pomoći za žrtve trgovine ljudima budu

⁴¹ GRETA, Peti opšti izvještaj o aktivnostima GRETA-e, koji pokriva period od 1. oktobra 2014. do 31. decembra 2015 (2016), stav 118. Dodatno vidi i UNHCR, Smjernice o međunarodnoj zaštiti: Primjena člana 1A(2) Konvencije iz 1951. godine i/ili Protokola iz 1967. godine o statusu izbjeglica na žrtve trgovine ljudima i lica u riziku od trgovine ljudima, st. 45-50.

⁴² Ibid., stav 116.

⁴³ Vidi naprimjer *Chowdury i drugi protiv Grčke*, ESLJP, Predstavka br. 21884/15, 30. mart 2017, stav 110 i dalje.

⁴⁴ Ibid., stav 96.

⁴⁵ GRETA, *Osmi opšti izvještaj o aktivnostima GRETA-e, koji obuhvata period od 1. januara do 31. decembra 2018. (2019)*, stav 126.

dostupne čak i kad neka osoba traži azil.⁴⁶

42. Kada obezbjeđuju mjere pomoći, od država se zahtijeva da osiguraju da se usluge pružaju na osnovu dogovora i pruženih informacija, vodeći računa o posebnim potrebama ugroženih lica i prava djece na smještaj, obrazovanje i adekvatnu zdravstvenu zaštitu (član 12, stav 7 Konvencije). Osim toga, pomoć žrtvama trgovine ljudima, uključujući i postupak za traženje azila, treba da se pruža u saradnji s nevladinim organizacijama, drugim nadležnim organizacijama i drugim dijelovima civilnog društva koji se bave pružanjem pomoći žrtvama, kako se zahtijeva članom 12, stav 5 Konvencije.

43. Preporučena načela i smjernice za pitanja ljudskih prava i trgovine ljudima⁴⁷ propisuju da treba da se obezbijedi da „lica koja su bila žrtve trgovine ljudima ne budu, u bilo kakvim okolnostima, zadržana u imigracionom pritvoru ili u bilo kojoj drugoj vrsti pritvora.“⁴⁸ Prema članu 10, stav 2 Konvencije, pretpostavljene žrtve trgovine ljudima također imaju pravo na odgovarajući i bezbjedan smještaj. Stoga smještanje pretpostavljenih žrtava trgovine ljudima u centre za prihvatanje stranaca, u kojima su zatvoreni dok ne dobiju dozvolu boravka, ne ispunjava obaveze iz Konvencije.⁴⁹ Osobe koje su žrtve trgovine ljudima trebaju imati pristup specijalizovanim skloništima, a smještaj treba biti odvojen od imigracionog sistema.⁵⁰ Centri za smještaj azilanata ne ispunjavaju standard 'odgovarajućeg i bezbjednog smještaja' ako uslovi koje nude nisu rodno osjetljivi, ne štite žrtve od zastrašivanja drugih stanara i ako nema osoblja koje je svjesno potreba žrtava trgovine ljudima. Osim toga, kada su adrese ovih centara javno poznate, smještaj nije bezbjedan i trgovci ljudima mogu stupiti u kontakt sa žrtvama, što kod njih uzrokuje dodatno uznemirenje.⁵¹

Povratak i repatrijacija žrtava trgovine ljudima

44. Kako bi se poštovala dužnost u pogledu zabrane protjerivanja i vraćanja (*non-refoulement*), mora postojati efektivna primjena procjene rizika prije udaljenja i mora se poštovati princip bezbjednog i, poželjno, dobrovoljnog povratka. Takav povratak treba se obaviti uz dužno poštovanje prava, bezbjednosti i dostojanstva žrtve trgovine ljudima (član 16. Konvencije). Zemlje domaćini moraju imati uspostavljene procedure za identifikovanje onih čije bi prisilno vraćanje predstavljalo povredu načela *non-refoulement*, tako da mogu ispuniti svoje obaveze da prisilno ne provode povratak. Mora se obaviti kompletna i kompetentna procjena rizika prije nego što bilo ko bude vraćen.⁵² Ona treba obuhvatati barem procjenu rizika od ponovljene viktimizacije i ponovne trgovine, kao i opcije za reintegraciju, učestvovanje u društvu, uključujući pristup tržištu rada i obrazovanju.

45. Obavljanje procjena rizika također je od suštinske važnosti u slučaju žrtava koje potpadaju pod Uredbu iz Dablina.⁵³ Procjene rizika neophodne su kako bi se spriječilo da žrtve trgovine ljudima budu vraćene u zemlju gdje su prvi put podnijele zahtjev za azil, ali gdje se suočavaju s rizikom da ponovo postanu žrtve trgovine ljudima.⁵⁴ U izvještajima GRETA-e ukazuje se na primjere u kojima su procedure

⁴⁶ Vidi GRETA, *Peti opšti izvještaj o aktivnostima GRETA-e, koji obuhvata period od 1. oktobra 2014. do 31. decembra 2015.* (2016), stav 117.

⁴⁷ Visoki komesarijat UN-a za ljudska prava (OHCHR), *Preporučena načela i smjernice za pitanja ljudskih prava i trgovine ljudima*, E/2002/68/Add.1, 20. maj 2002.

⁴⁸ Visoki komesarijat UN-a za ljudska prava (OHCHR), *Preporučena načela i smjernice za pitanja ljudskih prava i trgovine ljudima*, E/2002/68/Add.1, 20. maj 2002, Smjernica 2.6.

⁴⁹ Vidi GRETA, *Izvještaj o „Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji“* (od 12. februara 2019, zvanično ime zemlje je promijenjeno u Sjeverna Makedonija) (1. krug), stav 155-156.

⁵⁰ GRETA, *Osmi opšti izvještaj o aktivnostima GRETA-e, koji obuhvata period od 1. januara do 31. decembra 2018.* (2019), stav 118.

⁵¹ Vidi GRETA, *Izvještaj o Irskoj* (2. krug), stav 141-142.

⁵² GRETA, *Peti opšti izvještaj o aktivnostima GRETA-e, koji obuhvata period od 1. oktobra 2014. do 31. decembra 2015.* (2016), stav 122-123.

⁵³ Uredba (EU) br. 604/2013 Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2013. o utvrđivanju kriterija i mehanizama za određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu koji je u jednoj od država članica podnio državljanin treće zemlje ili lice bez državljanstva (Uredba Dablin III).

⁵⁴ Vidi u ovom kontekstu i praksu trgovaca ljudima da obezbijede da žrtve trgovine ljudima uđu u neku evropsku zemlju, kao što je naprimjer slučaj maloljetnika bez pratnje iz Nigerije, FRONTEX, *Pregled situacije u oblasti trgovine ljudima* (2011) 17.

iz Dablinske uredbe suspendovane u slučajevima osoba koje su žrtve trgovine ljudima.⁵⁵ GRETA napominje da član 17.1 Uredbe Dablin III dozvoljava državama da unilateralno preuzmu nadležnost za rješavanje zahtjeva za azil, čak i kada kriteriji objektivne nadležnosti omogućavaju da zahtjev bude podnesen drugoj državi članici EU.⁵⁶ GRETA naglašava obavezu da se identifikuju žrtve trgovine ljudima među tražiocima azila koji podliježu postupku iz Dablinske uredbe, kako bi se izbjegao svaki rizik od odmazde trgovaca ljudima i ponovna trgovina, i kako bi im se dalo vrijeme za oporavak i razmišljanje i pružila pomoć, u skladu s članovima 12. i 13. Konvencije.⁵⁷

Djeca žrtve trgovine ljudima i azil

46. Od država se zahtijeva da obezbijede pristup koji je osjetljiv u odnosu na djecu prilikom formulisanja, provođenja i procjena svih politika i programa koji se usvajaju radi sprečavanja trgovine ljudima (član 5(3) Konvencije) i da usvoje posebne mjere za smanjenje izloženosti djece trgovini ljudima, prije svega stvaranjem klime koja pogoduje zaštiti djece (član 5, stav 5 Konvencije).

47. Države moraju obezbijediti da djeca odmah budu identifikovana u kontrolama na granici i drugim procedurama za kontrolu migracija i da budu hitno upućena organima za zaštitu djece.⁵⁸ Blagovremeno imenovanje zakonskog staratelja koji može nastupati nezavisno, sa ovlaštenjima, i osigurati da se poštuju i ispune najbolji interesi djeteta, od suštinske je važnosti za zaštitu djece migranata i tražilaca azila koja su bez pratnje i koja su razdvojena, a koja budu identifikovana kao žrtve trgovine ljudima, kao i prekidanje veza sa trgovcima ljudima i smanjivanje na minimum rizika da djeca nestanu.⁵⁹

48. Kako se naglašava u Petom opštem izvještaju GRETA-e, procjena uzrasta mora biti dio sveobuhvatne procjene koja uzima u obzir i fizički izgled i zrelost pojedinca.⁶⁰ Takve procjene moraju se obaviti na način koji je osjetljiv u odnosu na djecu, i rodno osjetljiv, uz dužno poštovanje ljudskog dostojanstva. Treba se primjenjivati princip da se, u slučaju kolebanja, pojedinac o kome je riječ smatra djetetom. S obzirom na to da posljedica pogrešne procjene može biti smještaj sa odraslima, uz potencijalno povišen rizik od trgovine ljudima ili ponovne trgovine, procjena uzrasta i blagovremeno identifikovanje djece od suštinske je važnosti za djelotvornu zaštitu.

⁵⁵ GRETA, *Izvjestaj o Norveškoj* (2. krug), stav 132, i GRETA, *Izvjestaj o Belgiji* (2. krug), stav 167.

⁵⁶ Vidi o ovome CJEU C-578/16 PPU - C. K. i drugi (st. 65 i 98), koji pokazuje da „premještanje azilanta (...) može da se obavi samo u uslovima koji isključuju mogućnost da će to premještanje možda za posljedicu imati stvaran i dokazan rizik da lice o kojem je riječ trpi nečovječno ili ponižavajuće postupanje”. Vidi također *Tarakhei protiv Švajcarske*, ESLJP, predstava br. 29217/12, 4. novembar 2014. Kako je prikazano, trgovina ljudima ili rizik od izlaganja ponovnoj trgovini može predstavljati mučenje, nečovječno ili ponižavajuće postupanje, vidi Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju, Kancelarija specijalnog predstavnika i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima, *Trgovina ljudima koja predstavlja mučenje i druge oblike zlostavljanja [Trafficking in Human Beings Amounting to Torture and Other Forms of Ill-Treatment]* (2013).

⁵⁷ GRETA, *Izvjestaj o Švajcarskoj* (2. krug), stav 136.

⁵⁸ Komitet za zaštitu prava radnika migranata i članova njihovih porodica i Komitet za prava djeteta, Zajednički opšti komentar br. 3 (2017) Komitet za zaštitu prava radnika migranata i članova njihovih porodica i br. 22 (2017) Komitet za prava djeteta o opštim načelima u vezi s ljudskim pravima djece u kontekstu međunarodnih migracija, CMW/C/GC/3-CRC/C/GC/22, stav 32 (h). Vidi također Generalna skupština UN-a, *Globalni pakt za bezbjednu, urednu i regularnu migraciju*, A/RES/73/195, 11. januar 2019, cilj 12, stav 28 (d).

⁵⁹ GRETA, *Šesti opšti izvještaj o aktivnostima GRETA-e, koji obuhvata period od 1. januara do 31. decembra 2016* (2017), stav 128. Vidi i preporuku CM/Rec(2019)11 Komiteta ministara država članica o djelotvornom starateljstvu za djecu bez pratnje i razdvojenu djecu u kontekstu migracije (11. decembar 2019, 1363. sastanak zamjenika ministara).

⁶⁰ UNHCR, *Smjernice o politikama i procedurama za postupanje sa djecom bez pratnje koja traže azil*, februar 1997, stav 5.11, kako je citirano u Petom opštem izvještaju GRETA-e, stav 105.

Ovaj prijevod je pripremljen korištenjem sredstava zajedničkog programa Evropske unije i Vijeća Evrope. Stavovi izraženi u njemu ne odražavaju nužno zvanične stavove Evropske unije.

BOS

Zemlje članice Evropske unije odlučile su da udruže svoja znanja, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile zonu stabilnosti, demokratije i održivog razvoja, zadržavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija poklanja posebnu pažnju razmjeni postignuća i vrijednosti sa zemljama i narodima izvan svojih granica.

www.europa.eu

Vijeće Evrope je glavna organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Obuhvata 47 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Vijeća Evrope su potpisale Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum koji ima za cilj da zaštiti prava čovjeka, demokratiju i pravnu državu. Evropski sud za ljudska prava kontroliše implementaciju Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Prevod sufinansiran
od strane Evropske unije

